

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту
імені Богдана Ступарика

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

Освітня програма: бакалавр

Спеціальність: 014.08 Середня освіта(Фізика та математика)

Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Кваліфікація: Бакалавр освіти. Учитель фізики. Учитель математики

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “29” серпня 2022 р.

м. Івано-Франківськ – 2022

ЗМІСТ

1. Загальні відомості
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальні відомості	
Назва дисципліни	Педагогіка
Викладач	Кіндратюк Богдан Дмитрович
Контактний телефон викладача	0673422165; 0666792572
E-mail викладача	bohkind@ukr.net
Формат дисципліни	Нормативна. Дисципліни теоретичної підготовки
Обсяг дисципліни	Один семестр, 3,0 кредити, загальна кількість годин: 90 (30 – аудиторна робота (14 лекцій, 16 практичних), 60 – самостійна робота.
Покликання на сайт дистанційного навчання	http://d-learn.pu.if.ua/
Консультації	60

2. Анотація до курсу

3. Мета та цілі курсу. Засвоєння знань про теоретичні основи сучасної педагогічної науки, а також умінь, які необхідні для ефективної організації навчання та виховання здобувачів середньої освіти в умовах сучасного суспільства. Створити підґрунтя педагогічного мислення майбутніх учителів/вчительок, розвинути здібності до осмислення педагогічної дійсності, уміння приймати найбільш ефективні рішення у відповідності з педагогічними закономірностями, принципами виховання та навчання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач/здобувачка вищої освіти повинні **знати:**

- основні педагогічні поняття;
- основні положення сучасних педагогічних теорій, які ґрунтуються на особистісно-орієнтованому розвивальному підході;
- методологічні основи процесу виховання та навчання, їхньої сутності;
- наукові методи діагностики вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти;
- зміст, методи й форми навчання, активізації пізнавальної діяльності особистості;
- педагогічні основи формування та управління розвитком учнівського колективу;
- функціонування освітньої системи в Україні.

У підсумку вивчення курсу педагогіка здобувачі вищої освіти повинні **вміти:**

- проводити навчально-виховну роботу з гімназистами й ліцеїстами у відповідності до основних педагогічних закономірностей і принципів;

- планувати педагогічну діяльність, ставити мету й задачі, намічати близькі, середні та віддалені перспективи;
- застосовувати у практичній діяльності основні форми організації виховання і навчання здобувачів/здобувачок середньої освіти й позашкільних навчально-виховних закладів;
- використовувати в практичній роботі методи і засоби виховання та навчання, обираючи оптимальне співвідношення для конкретних ситуацій;
- ефективно керувати діяльністю та спілкуванням вихованців/вихованок у колективі в процесі уроку й позакласних виховних заходів;
- організувати колектив вихованців/вихованок на виконання певних задач, аналізувати педагогічні ситуації, результати виховання та навчання, вивчати вихованців/вихованок і їхні колективи, виявляти причини відставання у навчанні, недоліки проведення та намічати ефективні засоби стосовно їхнього подолання;
- займатися самоосвітою, використовувати у практичній діяльності досягнення педагогічної науки й передового педагогічного досвіду, проводити доступні педагогічні дослідження, проявляти творчий підхід до справи, не допускаючи формалізму та шаблону в педагогічній діяльності;
- ефективно виконувати функції класного керівника, організувати позакласну і позашкільну роботу зі здобувачами освіти, а також роботу з батьками, громадськими організаціями, органами учнівського самоврядування.

4. Результати навчання (компетентності)

- *мотиваційної*: стремління до культурного зростання засобами професії та усталеному інтересі до безперервного оновлення індивідуально-викладацького ресурсу;
- *освітньо-практичної*: знаннях основних теорій розвитку учнів різними засобами й розуміння їх основ для забезпечення самобутнього застосування педагогічних ідей, а також проведення відповідних досліджень;
- *апперцепційної та інтеграційної*: здатність до сприйняття нових предметів і явищ об'єктивного світу під кутом зору попереднього індивідуального досвіду, психічного стану тощо й упровадження засвоєного знання в педагогічну реальність; зрозуміле донесення власної професійної позиції до фахівців і нефахівців у педагогічній галузі;
- *самовдосконалювальна*: прагнення та здатність до безперервного професійно-педагогічного самовиховання, зокрема підвищення рівня загальних і фахових (спеціальних) компетентностей, їхня самокорекція тощо), критичне ставлення до його результатів;
- *саморозвивальної*: застосування знання для вирішення проблем розвитку себе й іншого у новому середовищі та культуровідповідних контекстах розвою особистості;
- *комунікативної*: здатність сприймати іншого в руслі діалогу; уміння провокувати здобувачів/здобувачок середньої освіти до дискусії, вести полеміку з ними;
- *інтерактивізуюча*: використання нових технологій здобування відомостей для ефективного проведення занять із вихованцями; організація таких форм їхнього навчання, що відповідають, приміром, композиції окремих музичних творів, їх інтерпретації, зокрема вибудовуванням своєрідної емоційної програми зустрічі зі здобувачами освіти, зав'язкою-імпульсом, рельєфними динамічними відтінками, настроями, колізіями, кульмінацією та фіналом; пафосом і катарсисом.
- *пізнавальна*: здатність самостійно вдосконалювати свої здібності, тренування стресостійкості, розвивати емоційну культуру для ефективно засвоєння нових відомостей, їх інтерпретації.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу		90 год.			
Вид заняття		Загальна кількість годин			
лекції		14 год			
практичні заняття		16 год			
самостійна робота		60 год.			
		Ознаки курсу			
Семестр 5-й	Спеціальність 014.08 Середня освіта (Фізика)	Курс (рік навчання) 3-й		Нормативний	
Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
<p>1. Педагогіка як наука, її зв'язок із практикою. 1.1. Визначення сутності педагогіки в системі гуманітарних наук. 1.2. Об'єктивні соціально-економічні передумови виникнення й розвитку педагогічної теорії. 1.3. Об'єкт, предмет педагогіки. Функції педагогіки: фундаментальна та прикладна, рівні їхньої реалізації. 1.4. Основні категорії педагогічної науки: виховання, освіта та навчання. 1.5. Методи науково-педагогічних досліджень.</p>	Лекція	<p>1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України / гол. ред В. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1040 с; 2. Педагогіка (удоскон. лекції) / уклад. Б. Кіндратюк // <i>Хрестоматія з педагогіки</i>. Наук. біб-ка ун-ту. Електр.б-ка. 2. Рудницька О. <i>Педагогіка загальна та мистецька: навч. посіб.</i> Тернопіль, 2005. 3. Щербань П. Прикладна педагогіка (Таблиці) // <i>Хресто-матія з педагогіки</i>. Наук. біб-ка ун-ту. Електр. б-ка. 4. Будь-який поважний посіб-ник із педагогіки, зокрема М. Фіцули, опублікований у незалежній Україні.</p>	<p>1. Перечитати текст лекції швидкісним способом (прочитати за діагоналлю, уловити смисл, при цьому звернути увагу на основні сутнісні блоки; ще раз прочитати повільно, обдумуючи сприйняте. Використати різні способи фіксації прочитаного й підготуватися до самостійного переказування сприйнятого–осмисленого й зрозумілого.</p> <p>2. Скласти структурно-логічну схему лекції .</p> <p>3. Назвати методи дослідження в галузі педагогіки. Доповнити їх з Електронної хрестоматії.</p> <p>4. Вибудувати логіку проведення досліджень у галузі педагогіки.</p>	3,3	До заняття
<p>2. Проблема цілепокладання в педагогіці. Поняття про особистість, її розвиток та формування. 3.1. Поняття мети виховання, її соціальна зумовленість. 3.2. Характеристика цілей виховання. 3.3. Завдання виховання. 3.4. Діалектика ідеї гармонійного та все-</p>	Лекція	<p>1. Енциклопедія освіти; 2. Педагогіка (удоскон. лекції) / уклад. Б. Кіндратюк // <i>Хрестоматія з педагогіки</i>. Наук. біб-ка ун-ту. Електр.б-ка. 3. Щербань П. Прикладна педагогіка (Таблиці) // там само. 4. Рудницька О. <i>Педагогіка загальна та мистецька: навч. посіб.</i> Тернопіль, 2005. 5. Будь-який поважний посібник із</p>	<p>1. Скласти структурно-логічну схему подібної теми лекційного заняття.</p> <p>2. Скласти програму самовдосконалення.</p>	3,3	До заняття

<p>бічного розвитку особистості в історико-педагогічній літературі. 3.5. Розвиток особистості як педагогічна проблема. Поняття про особистість, її розвиток та формування. Індивідуальність. 3.6. Процес розвитку особистості, його рушійні сили та закономірності. 3.7. Внутрішні та зовнішні чинники розвитку особистості.</p>		<p>педагогіки, опубліков. в незалеж. Україні, зокрема М. Фіцули.</p>			
<p>3. Теорія виховання як розділ педагогіки. 3.1. Закономірності процесу виховання. 3.2. Принципи виховання. 3.3. Методи виховання. 3.4. Зміст процесу виховання</p>	<p>Лекція</p>	<p>1. Енциклопедія освіти; 2. Педагогіка (удоскон. лекції) / уклад. Б. Кіндратюк // <i>Хрестоматія з педагогіки</i>. Наук. біб-ка ун-ту. Електр. б-ка. 3. Щербань П. Прикладна педагогіка (Таблиці) // там само. 4. Будь-який поважний посібник із педагогіки, опублікований у незалеж. Україні, зокрема М. Фіцули</p>	<p>1. Скласти структурно-логічну схему подібної теми лекційного заняття. 2. Написати есе «Мої життєві цінності» або «Міжжиттєві принципи»</p>	<p>3,3</p>	<p>До заняття</p>
<p>4. Формування особистості в колективі – одна з провідних педагогічних ідей. 4.1. Формування колективу класу, його виховні функції. 4.2. Дитячий колектив. Аспекти позитивного впливу колективу на особистість. 4.3. Динаміка розвитку дитячого колективу. 4.4. Умови функціонування колективу. 4.5. Функції, напрями та форми роботи класного керівника.</p>	<p>Лекція</p>	<p>1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України / гол. ред В. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.; 2. Педагогіка (удоскон. лекції) / уклад. Б. Кіндратюк // <i>Хрестоматія з педагогіки</i>. Наук. біб-ка ун-ту. Електр. б-ка. 3. Щербань П. Прикладна педагогіка (Таблиці) // там само. 4. Будь-який поважний посібник із педагогіки, опубліков. в незалеж. Україні, зокрема М. Фіцули.</p>	<p>1. Скласти структурно-логічну схему подібної теми лекційного заняття. 2. Написати есе «Мої спогади про функціонування колективу в моєму класі». . 4 год.</p>	<p>3,3</p>	<p>До заняття</p>
<p>5. Дидактика як теорія навчання. Суть процесу навчання в загальноосвітньому навчальному закладі.</p>	<p>Лекція</p>	<p>1. Енциклопедія освіти. Київ, 2008; 2. Педагогіка (удоскон. лекції) / уклад. Б. Кіндратюк // <i>Хрестоматія з педагогіки</i>. Наук. біб-ка ун-ту. Електр. б-ка; 3.</p>	<p>1. Написати реферат за питаннями теми</p>	<p>3,3</p>	<p>До заняття</p>

<p>5.1. Виникнення та розвиток дидактики, її основні категорії.</p> <p>5.2. Поняття про навчальний процес.</p> <p>5.3. Структура процесу засвоєння знань. Види навчання.</p> <p>5.4. Оптимізація, інтенсифікація навчання, інновації в освіті.</p> <p>5.5. Закономірності, принципи й правила навчання.</p>		<p>Щер-бань П. Прикладна педагогіка (Таблиці) // <i>там само</i>;</p> <p>4. Будь-який поважний по-сібник із педагогіки, опубліков. в неза-леж. Україні, зокре-ма М. Фіцули.</p>			
<p>6. Зміст освіти в українському загальноосвітньому навчальному закладі. Методи та форми навчання. 6.1. Особистісно-орієнтована освіта як чинник соціалізації особистості школяра. 6.2. Компоненти змісту освіти. 6.3. Державні нормативні документи, які відображають зміст освіти в ЗНЗ. 6.4. Проблема диференціації й профілізації навчання та тенденції до забезпечення єдиних освітніх стандартів. 6.5. Обов'язкові та факультативні навчальні дисципліни, включення до навчальних планів нових навчальних предметів. 6.6. Методи та засоби навчання в загальноосвітньому навчальному закладі.</p> <p>6.7. Форми організації навчального процесу в ЗНЗ. Урок як основна форма організації навчального процесу.</p> <p>6.8. Оцінювання навчальних досягнень гімназистів/гімназисток, ліцеїстів/ліцеїсток.</p>	<p>Лекція</p>	<p>1. Енциклопедія освіти. Київ, 2008; 2. Педагогіка (удоскон. лекції) / уклад. Б. Кіндратюк // <i>Хрестоматія з педагогіки</i>. Наук. бібліо-тека ун-ту. Електр.б-ка; 3. Щербань П. Прикладна педагогіка (Таблиці) // <i>там само</i>; 4. Будь-який поважний по-сібник із педагогіки, опубліков. в незалеж. Україні, зокрема М. Фіцули.</p>	<p>1. Скласти структурно-логічну схему лекційного заняття.</p> <p>2. Дати визначення методів навчання.</p> <p>3. Визначити їх місце серед педагогічних засобів. 4. У чому допомагають педагогу методи навчання? 5. Що складає неодмінну умову розвитку різних здібностей? 6. Сформулювати подібні завдання для самоперевірки стосовно методів навчання.</p> <p>4 год.</p>	<p>3,3</p>	
<p>7. Школознавство.</p>	<p>Лекція</p>	<p>1. Енциклопедія освіти; 2.</p>	<p>1. Скласти</p>	<p>3,3</p>	<p>До</p>

<p>Методична робота. 7.1. Функції педагога/педагогині, вимоги до них. 7.2. Основні групи педагогічних здібностей. 7.3. Професійний потенціал педагога/педагогині, його майстерність. Атестація вчителів/вчительок.</p>		<p>Педагогіка (удоскон. лекції) / уклад. Б. Кіндратюк // <i>Хрестоматія з педагогіки</i>. Наук. біб-ка ун-ту. Електр.б-ка. 3. Щербань П. Прикладна педагогіка (Таблиці) // там само. 4. Будь-який поважний посібник із педагогіки, опубліков. в незалеж. Україні, зокрема М. Фіцули.</p>	<p>структурно-логічну схему лекційного заняття.</p> <p>2. Селасті есе про значення самовдосконалення.</p> <p>4 год.</p>		<p>заняття</p>
<p>Практичне заняття 1. Загальні основи педагогіки. Виховання як провідний чинник розвитку особистості. 1.1. Об'єкт, предмет педагогіки, її основні функції та категорії: виховання, навчання, освіта. 1.2. Формування, виховання та розвиток особистості як психолого-педагогічна проблема.</p>	<p>практичне</p>	<p>Енциклопедія освіти. 2. Педагогіка (удоскон. лекції) / уклад. Б. Кіндратюк // <i>Хрестоматія з педагогіки</i>. Наук. біб-ка ун-ту. Електр.б-ка. 3. Щербань П. Прикладна педагогіка (Таблиці)</p>	<p>1. Вибрати й опрацювати з електронних хрестоматій статті, що стосуються теми практичного заняття</p> <p>2. Підготувитися до участі в дискусії: «Кого нині можна віднести до всебічно й гармонійно розвинених особистостей?»</p> <p>3. Скласти анотації до джерел, поміщених в електронній хрестоматії з педагогіки.</p> <p>4 год.</p>	<p>3,3</p>	<p>До заняття</p>
<p>Практичне заняття 2. Теорія виховання. Мета та завдання виховання, його закономірності та принципи. 4.1. Виховання як процес цілеспрямованого формування особистості. 4.2. Поняття мети виховання, її соціальна зумовленість, суть та завдання виховного процесу відповідно до законодавства України</p>	<p>практичне</p>	<p>1. Енциклопедія освіти. 2. Педагогіка (удоскон. лекції) / уклад. Б. Кіндратюк // <i>Хрестоматія з педагогіки</i>. Наук. біб-ка ун-ту. Електр.б-ка. 3. Щербань П. Прикладна педагогіка (Таблиці) // там само. 5. Будь-який поважний посібник із педагогіки, опубліковані в незалежн. Україні. 6. Опалюк Т. Дидактико-</p>	<p>1. Запропонувати заголовки до абзаців одного з рекомендованих джерел, у розділі якого викладено тему заняття (за вибором студента).</p> <p>Підготувати виступ та продумати виконання своєї ролі у дидактичній грі.</p> <p>4 год.</p>	<p>3,3</p>	<p>До заняття</p>

<p>про нову українську школу. 4.3. Зміст виховання в сучасному навчальному закладі. Кодекс цінностей сучасного українського виховання (за Омеляном Вишневським) Практичне заняття 3. Методи й форми виховання. 3.1. Загальні методи виховання. Підходи до їхньої класифікації. 3.2. Форми виховання.</p>		<p>методичні матеріали для написання соціально-педагогічного есе // <i>Педагогіка і психологія</i>: вісник НАПН України. Київ, 2018. № 3. С. 77–84.</p>		<p>3,3</p> <p>3,3</p>	
<p>Практичне заняття 4. Діяльність класного керівника. Формування особистості в колективі. 4.1. Функції класного керівника. 4.2. Аспекти позитивного впливу колективу на особистість. 4.3. Шляхи формування колективу. 4.4. Методика колективної творчої діяльності.</p> <p>Практич. заняття 5. Методи навчання. 5.1. Сучасні підходи до класифікації методів навчання. 5.2. Вибір методів навчання. 5.3. Проблемне навчання.</p> <p>Практич. заняття 6. Організаційні форми навчання в ЗНЗ. 6.1. Поняття про форми організації навчання. 6.2. Урок – основна форма навчання. 6.3. Вимоги до сучасного уроку.</p> <p>Практичне заняття 7. Оцінювання навчальних досягнень</p>	<p>практичне</p>	<p>1. Енциклопедія. 2. Електронні хрестоматії з предметів «Педагогіка».</p> <p>1. Енциклопедія. 2. Електронні хрестоматії з предметів «Педагогіка»,</p> <p>1. Енциклопедія. 2. Електронні хрестоматії з предметів «Педагогіка»,</p>	<p>1. Запропонувати заголовки до абзаців одного з рекомендованих джерел, у розділі якого викладено тему заняття (за вибором студента). 2.</p> <p>3. Підготуватися до тестування за темою заняття.</p> <p>4 год.</p> <p>Запропонувати заголовки до абзаців одного з рекомендованих джерел, у розділі якого викладено тему заняття (за вибором студента). 2.</p> <p>3. Підготуватися до тестування за темою заняття.</p> <p>4 год.</p>	<p>3,3</p> <p>3,3</p> <p>3,3</p>	<p>До заняття</p> <p>До заняття</p>

<p><u>здобувачів освіти.</u> 7.1. Функції оцінювання. 7.2. Вимоги до оцінювання навчальних досягнень.</p> <p>8. ШКОЛОЗНАВСТВО. 8.1. Основи професійно-педагогічного самовдосконалення вчителів/вчительок. 8.2. Методична робота в ЗНЗ. Шляхи, засоби, методи й форми розвитку педагогічного мислення, педагогічних здібностей і компетентностей учителя. Методична робота, як чинник підвищення педагогічної культури. 8.3. Основні форми методичної роботи в ЗНЗ. Атестація педагогічних кадрів. Організація самовдосконалення вчителя/вчительки. Професійно-педагогічна самоосвіта. 8.4. Інновації в освіті. Поняття інновацій в освіті. Передовий досвід і впровадження досягнень педагогічної науки. 22.8..</p>		<p>1. Енциклопедія. 2. Електронні хрестоматії з предметів «Педагогіка»,</p> <p>3. Головченко Г. Тенденції розвитку медіаосвіти в Канаді. <i>Педагогіка і психологія: вісник НАПН України</i>. Київ, 2019. № 1. С. 77–86. 4. Сучасний психолого-педагогічний словник (електронний варіант).</p>	<p>1. Запропонувати заголовки до абзаців одного з рекомендованих джерел, у розділі якого викладено тему заняття (за вибором студента).</p> <p>2. Написати реферат, у якому висвітлити основний зміст питань практичного заняття.</p> <p>3. Підготуватися до тестування. 4 год.</p>	<p>3,3</p> <p>3,3</p>	
6. Система оцінювання курсу					
Загальна система оцінювання курсу:	50 балів студент отримує за відвідування занять, виконання навчальних завдань, а других 50 – за відповідь на екзамені чи тестуванні в Центрі дистанційного навчання				
Вимоги до письмової роботи.	Кореляція поставлених завдань, теоретичної та практичної значимості й висновків				
Семінарські заняття	Не передбачені				
Умови допуску до підсумкового контролю.	Виконання всіх практичних завдань, зокрема тих, що стосуються самостійної роботи				
<p>7. Політика курсу. Звертається особлива увага на відвідування студентами занять (за це здобувач освіти отримує перших 50 балів), підготовку запропонованих завдань самостійної роботи, участь у конкурсі «Найкраще запитання до викладача» на кожному занятті, творчий підхід до вирішення проблемних ситуацій, уміння застосовувати</p>					

теоретичні знання при накресленні (моделюванні) шляхів розв'язання таких ситуацій, активна участь у мікрвикладаннях (ділових іграх), де передусім оцінюється вміння активізувати навчально-пізнавальну діяльність учасників педагогічної гри, зокрема шляхом постановки проблемних запитань до виконавців тих чи інших ролей.

8. Рекомендована література

1. Антологія педагогічної думки Східної Галичини та українського зарубіжжя ХХ століття: навч. посіб. / Т. Завгородня, З. Нагачевська, Н. Салига та ін. Івано-Франківськ : Видавництво "Плай", 2008. 480 с.
2. Конституція України / Державне управління освітою в Україні: тенденції і законодавство. Київ, 2005.
3. Закон України «Про освіту» / Державне управління освітою в Україні: тенденції і законодавство. Київ, 2005.
4. Закон України «Про загальну середню освіту» / Державне управління освітою в Україні: тенденції і законодавство. Київ, 2005.
5. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті / Державне управління освітою в Україні: тенденції і законодавство. Київ, 2005.
6. Закон України «Про позашкільну освіту» / Державне управління освітою в Україні: тенденції і законодавство. Київ, 2005.
7. Вишневецький О. Теоретичні основи національного виховання (у 2 т.). Дрогобич : «Коло», 2005.
8. Головченко Г. Тенденції розвитку медіаосвіти в Канаді // *Педагогіка і психологія*: вісник НАПН України. Київ, 2019. № 1. С. 77–86.
9. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
10. Гуманістична психологія: Антологія / навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів. Київ : Пульсари, 2001. Т. 1: Гуманістичні підходи в західній психології ХХ століття. 252 с.
11. Завгородня Т. Розвиток дидактичної думки в Галичині у 20-30-і роки ХХ ст. // *Обрії*. 1998. № 1. С. 8–12.
12. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред Василь Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
13. Зязюн І., Сагач Г. Краса педагогічної дії: навч. посіб. для вчителів, аспірантів, студентів середніх і вищ. навч. заклад. Київ: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. 214 с.
14. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: монографія / ред. Іван Зязюн. Київ : Вид-во "Віпол", 2000. 635 с.
15. Олексюк О. Формування духовного потенціалу студентської молоді. Київ : КДІКК. 1996. 253 с.
16. Опалюк Т. Дидактико-методичні матеріали для написання соціально-педагогічного есе // *Педагогіка і психологія*: вісник НАПН України. Київ, 2018. № 3. С. 77–84.
17. *Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні* : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 504 с.
18. Світ педагогіки Східної Галичини й українського зарубіжжя ХХ століття: ідеї, афоризми, висловлювання : навч. посіб. / укладачі Т. Завгородня, Л. Прокопів, І. Стражнікова, Івано-Франківськ : Видавець Третяк І.Я., 2010. 212 с.
19. Скульський Р. Підготовка майбутніх учителів до педагогічної творчості : монографія. Київ : Вища шк., 1992. 135 с.
20. Сухомлинський В. Вибрані твори: в 5-ти т. Київ : Рад. школа, 1978. Т. 1. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра.
21. Струманський О. Народно-побутові уявлення українців про становлення і розвиток особистості // *Рідна школа*. 1994. №9.

22. Фіцула М. Педагогіка. Тернопіль: Богдан, 2017. 354 с.

27. Електронні ресурси

1. pidruchniki.ws/pedagogika

2. readbookz.com/books

3. pedagogika.ucoz.ua

4. ukrkniga.org.ua

5. www.refine.org.ua

6. Studentam.net.ua,

а також від від Б.Кіндратюка, О. Ростовського, О. Рудницької, кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені богдана Ступарика, ін.

Підвищував кваліфікацію в 2022 році в Одеській юридичній академії, опублікував статтю в збірнику: *Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні* : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 184–187.